

فهرست

سخن سردبیر..... ۹۶۴

شناسایی ادراک و تفسیر دانشجویان دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران درباره اسلامی‌سازی برنامه‌های درسی آموزش عالی؛ یک پژوهش پدیدارشناختی..... ۹۶۷

ابن‌تول بهشتی / سعید صفایی موحد / خسرو باقری

بررسی قاعده فقهی عدالت در ارزشیابی آموزشی (با تأکید بر آموزش عالی)..... ۹۸۳

محسن دودآبادی فراہانی / مهدی رعایانی / مجید طرقي اردکانی

سنن‌پژوهی تبیین کارکرد وقف در توسعه فرهنگ دینی در رسالت دانشگاه اسلامی..... ۱۰۰۳

زاله ابراهیمی / یونس واحد یاریجان / مریم ابن تراب

آموزش دینی علم: از رویکرد بین رشته‌ای تا آموزش خداپاورانه علم..... ۱۰۲۱

سید هدایت سجادی

نظام انضباط فکری در قرآن کریم و کاربست آن در دانشگاه اسلامی..... ۱۰۲۷

فاطمه سیفعلی‌ئی / سهراب مروتی / سید محمدرضا حسینی‌نیا

بررسی تطبیقی زوجیت از دیدگاه قرآن و علوم تجربی..... ۱۰۵۷

عمران عباسپور / علی ویلی

ویژگی‌های شناختی و رفتاری مؤثر بر عملکرد اساتید گروه معرف اسلامی..... ۱۰۷۷

حبیب‌الله کاظم‌خانی

بررسی تأثیر آموزش محتوای درس انسان در اسلام بر سلامت معنوی دانشجویان دختر دانشگاه ولی‌عصر (عج) رفسنجان..... ۱۰۹۵

مرضیه کهنوجی / حسین کامیاب

تأثیر مؤلفه‌های انگیزه‌بخش دعای افتتاح بر انس دانشجویان با خدا..... ۱۱۱۳

محمدتقی مبشری / محمود صفری / راضیه توکلی نهاد

نقد دیدگاه غزالی در مسئله ادراکات عقلی زن (ارزیابی دینی و علمی)..... ۱۱۲۵

ابراهیم نوری / لیلا افضل‌شیخی / محمد زارعی

واکاوی شاخصه‌های استقلال پژوهشی دانشجو-معلم در فرایند توسعه حرفه‌ای مطالعه موردی: دانشگاه فرهنگیان..... ۱۱۴۵

زهرا رستمی / حانیه احمدی / الناز محمدی‌آذر / رضا مصومی‌نژاد

تبیین الگوی مفهومی تربیت معنوی مبتنی بر صحیفه سجاده در تعلیم و تربیت..... ۱۱۶۷

سید جلال موسوی‌زاده / احمد سلحشوری / ایراندخت فیاض

نقد تأثیر تصوّف بر آداب «استاد و شاگرد» در کتب تعلیم و تربیت اسلامی قرون میانه (۴ تا ۷ ق)..... ۱۱۸۹

سید محمدرضا حسینی / محمدطاهر یعقوبی / سید حسن قریشی کرین، محمدامین میکائیلی

ارائه الگوی قرآنی تغییر درونی مطلوب در اساتیبه روش نظریه‌پردازی دامن‌بند متنی..... ۱۲۰۱

اسمیه پای / سید جلال هاشمی / پروانه ولوی / مسعود صفایی مقدم

چکیده انگلیسی..... ۱۲۱۷

فصلنامه مطالعات معرفتی در

دانشگاه اسلامی
۸۹

سال بیست و پنجم / شماره چهارم ، زمستان ۱۴۰۰

ISSN 2322-5246

صاحب امتیاز:

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

مدیر مسئول: حجت‌الاسلام دکتر حبیب محمدنژاد

سردبیر: حجت‌الاسلام دکتر عبدالحسین خسروپناه

هیئت تحریریه: (به ترتیب الفبا)

رضا برنجکار، استاد گروه فلسفه دانشگاه تهران

عبدالحسین خسرو پناه، استاد پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و

هیات علمی معین پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

نیکزاد عیسی زاده ، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی تهران-مرکز تحقیقات

علوم قرآن، حدیث و طب

رضا فیروزی ، استاد گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی

وخدمات بهداشتی درمانی ارومیه

محمد محمدرضایی، استاد گروه فلسفه دانشگاه تهران

حسن‌ملکی، استاد گروه برنامه ریزی درسی دانشگاه علامه طباطبائی و

هیات علمی معین پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

ویراستار فارسی: کورش گوهریان

ویراستار انگلیسی: بهرام انجم روز

حروفچینی و صفحه آرایی: مرتضی گنجی استانبجین

نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان قدس و

وصال، کوچه اسکو، پلاک ۱۵، کد پستی: ۱۴۱۷۸۳۳۴۱۱

تلفکس: ۰۲۱-۸۴۲۲۴۸۱

فصلنامه در سایت ISC ، noormags و magiran نمایه می‌شود»

Website: <http://ksiu.nahad.ir>

E-mail: dislamic5@gmail.com

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

نقل مطالب چاپ شده تنها با ذکر منبع مجله
مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی آزاد است.

سخن سردبیر

قرن هفدهم، عصر تحول علم و فلسفه مدرن است که زمینه را برای انقلاب صنعتی در قرن هجدهم فراهم آورد و اینک شاهد نسل چهارم انقلاب صنعتی در جهان هستیم. اولین انقلاب صنعتی، تحولاتی در ماشین بخار و تولیدات کشاورزی ایجاد کرد و انگلستان بیشترین بهره را از این انقلاب صنعتی برد. جنگ جهانی اول، دوره دومین انقلاب صنعتی است که فولاد و تأسیسات و تولیدات برقی و الکترونیکی رشد کردند. تغییر فناوری مکانیک و الکترونیک به فناوری دیجیتال، ظهور سومین انقلاب صنعتی است.

شتاب به سمت دیجیتالسازی را باید چهارمین انقلاب صنعتی دانست. هوش مصنوعی و علوم شناختی و دیگر علوم نوین در این دوره صنعتی شدن، ظهور نوینی یافته‌اند.

حال جایگاه علوم انسانی در عصر نسل چهارم انقلاب صنعتی کجاست؟ آیا مسئولیتی در علوم انسانی و اجتماعی ظهور می‌یابد؟ آیا نباید نظریه‌های میان‌رشته‌ای در خصوص نسل چهارم انقلاب صنعتی ارائه کرد؟ جایگاه علوم اسلامی کجاست؟ حکمت و فقاقت چه نقشی در این حوزه دارند؟

نگارنده تنها به طرح دغدغه و برخی از پرسشهای خود پرداخته است تا محققان در این زمینه بیندیشند.

اما مقالاتی که در این شماره منتشر می‌شوند، به شرح ذیل است:

مقاله «شناسایی ادراک و تفسیر دانشجویان دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران درباره اسلامی‌سازی برنامه‌های درسی آموزش عالی: یک پژوهش پدیدارشناختی» با هدف پی بردن به اهمیت برنامه‌های درسی به عنوان یکی از عناصر یا خرده‌نظامهای اصلی آموزش عالی تدوین شده است که می‌تواند نقش غیر قابل انکار در راستای تحقق اهداف و رسالت‌های دانشگاهها داشته باشد. نتایج این پژوهش، ضمن بازنمود چنین تحلیلهایی، نشان داد برای پیمودن این مسیر پر فراز و نشیب باید همه رویکردها و عوامل مختلف علمی و سیاسی و فرهنگی در نظر گرفته شوند.

نوشتار «بررسی قاعده فقهی عدالت در ارزشیابی آموزشی (با تأکید بر آموزش عالی)» بر این باور است که ارزشیابی آموزشی صحیح با توجه به مقاصد یک فعالیت آموزشی تعیین می‌شود و بعد از آن ارزشیابی به عمل می‌آید تا نشان داده شود که آن مقاصد تا چه اندازه تحقق یافته‌اند. همچنین معیار برابری فرصتها برای دستیابی به معیارهای مورد ارزیابی نیز در تحقق عدالت، مؤثر است.

مقاله «سنترپژوهی تبیین کارکرد وقف در توسعه فرهنگ دینی در رسالت دانشگاه اسلامی» با هدف ارائه یک فراترکیب از مصادیق و مضامین اصلی فرهنگ دینی در دانشگاه اسلامی بر اساس مطالعات

صورت گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داده که در مقالات تحلیل‌شده، بررسی تطبیقی چندان با مؤلفه‌های فرهنگ از ابعاد مختلف صورت نگرفته است. از سوی دیگر، بیشتر نویسندگان به دلیل عدم اشراف کامل بر مبانی دینی و آثار وقف، در تبیین و تطبیق مسئله و چگونگی تحقق فرهنگ دینی، چندان موفق نبوده‌اند.

نوشتار «آموزش دینی علم: از رویکرد بین رشته‌ای تا آموزش خداپاورانه علم» به این نتیجه رسید که برای دستیابی به یک آموزش دینی علم‌سازگار، می‌توان در طیفی از راه حلها از رویکرد بین رشته‌ای (رویکرد حداقلی) تا آموزش خداپاورانه علم (رویکرد حداکثری) عمل کرد.

نگاشته «نظام انضباط فکری در قرآن کریم و کاربری آن در دانشگاه اسلامی» به این نتیجه رسیده که فکر صحیح در قرآن دارای ساختاری نظام‌مند، شامل هر چهار رکن اساسی یک شبکه نظام‌مند است. کاربری این پژوهش در تربیت دینی دانشجویان، به خصوص در سالهای ابتدایی ورود به دانشگاه، می‌تواند تحولی عظیم در روش تفکر آنان ایجاد کند و آنان را به سمت رشد و تعالی فکری سوق دهد.

مقاله «بررسی تطبیقی زوجیت از دیدگاه قرآن و علوم تجربی» به این نتیجه رسید که در قرآن و علم، زوجیت به عنوان یک قانون کلی برای موجودات زنده، به معنای نر و ماده مطرح شده است؛ که تولید مثل موجودات گاهی از طریق جنسی و گاهی از طریق غیر جنسی است. همچنین آیات قرآن بر گسترش زوجیت افراد دلالت دارند؛ بدین معنی که خداوند تمام افراد زوج را خلق کرده است؛ نه اینکه هر چیزی را که خلق کرده است، زوج است.

نوشتار «ویژگی‌های شناختی و رفتاری مؤثر بر عملکرد اساتید گروه معارف اسلامی» به این نکته پرداخته که تربیت اساتیدی با ویژگی‌های مذکور در مقاله، با همه دشواری‌ها، ضروری و ممکن است و این مهم باید به طور مستمر از دوره کارشناسی آغاز و در به کارگیری اساتید حق‌التدریسی بازنگری شود.

نگاشته «بررسی تأثیر آموزش محتوای درس انسان در اسلام بر سلامت معنوی دانشجویان دختر دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان» به این نتیجه رسیده که محتوای انتخاب‌شده، از عوامل مؤثر بر تقویت سلامت معنوی نبود و نتوانست تغییر معناداری را در خرده‌مقیاسهای آن ایجاد کند. لذا توصیه می‌شود نسبت به بازبینی محتوا، تغییر شیوه آموزش و انجام پژوهش در سایر دانشگاهها اقدام شود.

مقاله «تأثیر مؤلفه‌های انگیزه‌بخش دعای افتتاح بر انس دانشجویان با خدا» به دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت توصیه می‌کند که توجه دانشجویان را به مضامین اصلی دعاها، از جمله دعای افتتاح که مملو از مؤلفه‌های مؤثر بر انس با خداست، جلب کنند و از قرائت صرف آن پرهیزند.

نوشتار «نقد دیدگاه غزالی در مسئله ادراکات عقلی زن (ارزیابی دینی و علمی)» به این نتیجه رسید که غزالی گرچه به انسانیت زن اذعان دارد، ولی او را ذاتاً نسبت به مرد، کم‌بهره‌تر از قوه تعقل می‌داند. این نگاه، پیامدهایی مانند ذاتی بودن رذایل اخلاقی و ناتوانی زن در کسب کمال و معرفت را در پی دارد.

نگاشته «واکاوی شاخصه‌های استقلال پژوهشی دانشجو- معلمان در فرایند توسعه حرفه‌ای: مطالعه موردی دانشگاه فرهنگیان» نشان می‌دهد که دانشجو- معلمان با خلق ذهنیت مثبت نسبت به فعالیتهای پژوهشی، می‌توانند به توسعه قابلیت‌های علمی خود پرداخته و جهت‌دهنده روند حاکم بر این اندیشه‌ها باشند.

مقاله «تبیین الگوی مفهومی تربیت معنوی مبتنی بر صحیفه سجاده در تعلیم و تربیت» بر این نکته تأکید دارد که خداوند متعال، هدف غایی، حقیقت بی‌نهایت و جامع تمام ارزشهاست. مهم‌ترین اهداف تربیت معنوی، زیست بر اساس خواست الهی است و رسیدن به کمال انسانی، یکی از غایات تربیتی محسوب می‌شود و از آنجا که ساختار وجودی آدمی به گونه‌ای است که تنها در برقراری ارتباط با خداوند به آرامش می‌رسد، سایر تلاشهای عقلی و علمی انسان محکوم به نافرجامی است. رسیدن به آرامش درونی و اطمینان قلبی، از جمله شاخصهای پیامدی تربیت معنوی‌اند.

نوشتار «نقد تأثیر تصوف بر آداب استاد و شاگرد در کتب تعلیم و تربیت اسلامی قرون میانه (۴ تا ۵۷۰ ق)» به این نتیجه رسیده که رابطه «مرید و مرادی» از آداب صوفیه است. در این رابطه، مرید تسلیم محض مرادش است. این آداب توسط نویسندگان تعلیم و تربیت اسلامی، الگوبرداری و به عنوان وظایف اخلاقی شاگرد مقابل استاد مطرح شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد رواج این آداب در بین طلاب، باعث ایجاد نوعی رابطه کاذب اخلاقی بین استاد و شاگرد، سلب اعتماد به نفس، استقلال اندیشه و جسارت نقادی و مطالبه‌گری علمی شاگرد مقابل استاد شده است.

نگاشته «ارائه الگوی قرآنی تغییر درونی مطلوب در انسان: به روش نظریه پردازي داده‌بنیاد متنی» به این نتیجه رسیده که در الگوی قرآنی به دست آمده، عوامل علی تغییر درونی مطلوب عبارتند از: هدایتگر دانستن قرآن، عقل‌ورزی، اطاعت از خدا و پیامبران، ایمان و عمل صالح و مسئولیت‌عاملیت خویش.

سردبیر